

הרב רצון ערוסי

יהס הרבנות הראשית לישראל לבית המשפט העליון¹

מבוא

היחסים ההדדיים בין הרה"ר לישראל לבין בית המשפט העליון הם יחסים מורכבים וקשים מאוד. אייחד את דבריי ליחס של הרה"ר לישראל כלפי בית המשפט העליון בבחינה העקרונית ובבחינה המעשית, במובן של לכתחילה ובמובן של דיעבד.

א. איכה 'שפחה תירש גבירתה'

אני מתנצל על ניסוח בוטה זה של הכותרת, כי אין דרכי להתנסח בסגנון מתלהם, אך בחרתי מטעמים דידיקטיים נוסח בוטה זה, כדי לבטא אל נכון את היחס של הרה"ר כלפי בית המשפט העליון. היחס של הרה"ר למדינת ישראל הוא יחס דתי אמוני, משום שמדינת ישראל כמדינת העם היהודי אמורה להיות מדינת הלכה,² שהמוסד העליון שלה הוא הסנהדרין, ביה"ד הגדול. לעומת זאת לפי החוק במדינת ישראל, בית המשפט העליון הוא הערכאה השיפוטית העליונה, וכולם, לרבות הרבנות הראשית לישראל, כפופים לו. הואיל ומדינת ישראל לא אימצה את המשפט העברי כמשפט הנוהג בה, ומדינת ישראל היא מדינת חוק ולא מדינת הלכה, הרי שהרה"ר לישראל נמצאת במציאות קשה ומורכבת מאוד. מחד גיסא, מאחר שהיא מוסד ממלכתי שפועל במדינה מכוח החוק, היא צריכה להיות כפופה לבית המשפט העליון, דבר שמתסכל ומקומם את חבריה מאוד. מאידך גיסא היא המוסד הרבני הממלכתי הגבוה במדינת ישראל, ומבחינה מעשית במידה מסוימת היא הסמכות הרבנית העליונה גם של יהדות התפוצות, והיא צריכה להציג את עמדת ההלכה, גם כשהיא מתנגשת עם עמדת בית המשפט העליון, שרוב חבריו כידוע, הם בעלי אוריינטציה חילונית ואינם בקיאים בהלכה כלל. מבחינה זו, התובנה של רבני ישראל היא שהרשות השיפוטית של מדינת ישראל, שכאמור, ברובה היא חילונית, היא בבחינת **שפחה** שירשה את השלטון או השליטה במדינת ישראל, מדינת העם היהודי, במקום הרה"ר שהיא **הגבירה**, ואשר לה מגיע לפי תורת ישראל כוח השליטה במדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

1. מאמר זה יסודו בהרצאה שנאמרה בכנס רבני התפוצות בירושלים, כ"ב טבת תשע"ט, 30.12.18.
2. ואין להירתע ממדינת הלכה. ניתן להוכיח שהיא דמוקרטית יותר ונאורה יותר, ועוד חזון למועד.

לכן מבחינת הרה"ר לישראל קיים מתח מתמיד במערכת היחסים שלה עם בית המשפט העליון. מתח זה בא לידי ביטוי גדול יותר, בגלל ההבדלים בתורת המשפט שיש לכל אחת מן הערכאות הללו וכן בגין הביקורת המעשית והאקטיבית שיש לבית המשפט העליון על הרה"ר לישראל, בפונקציות השונות שהוא ממלא, כבית משפט לערעורים, כבית דין גבוה לצדק וכבי"ד גבוה לעניינים חוקתיים (סמכות שביהמ"ש העליון נטל לעצמו בלי חוק). בדיעבד, הרה"ר משתפת פעולה עם ביהמ"ש העליון, כי כאמור מבחינה חוקית היא כפופה לו, אך לא אחת היא עושה זאת תוך חריקת שיניים. להלן נתייחס לגורמי המתחים.

ב. המתח בגין תורת המשפט

מן המפורסמות היא דעתו התקיפה של הרב הרצוג ז"ל על כך שמדינת ישראל מתנהלת לפי תורת משפט כללית, בלי תורת המשפט של התורה. נקדים ונאמר שהרב הרצוג היה, כידוע, גדול בתורה, **רב ראשי לישראל**, מדען ומשפטן, והוא נמנה עם הרבנים שמכירים במדינת ישראל. הוא ראה בקיומה לא **רק צורך קיומי לעם ישראל**, במיוחד לאחר השואה, אלא גם **צורך קיומי רוחני להצלת נשמת האומה**. להלן דבריו במאמרו 'על משפט התורה בישראל':³

שאיין זו [מלחמה לקיום מדינת ישראל] רק מלחמה לעזרת ישראל מצד הצר הצורר (היא מלחמת מצווה בלי ספק), שאין זו רק **מלחמת הצלה גופנית, אלא יותר מזה, מלחמה להצלת נשמת האומה**.

הוא מנה במאמרו שם לפחות חמש דרישות הכרחיות כדי להבטיח את יסודות המדינה: (1) הבטחת שמירת שבת קדשנו. (2) הבטחת הכשרות הציבורית. (3) יישום משפט התורה בפועל. (4) הבטחת נישואין וגירושין בין יהודים, רק כדת משה וישראל. (5) הבטחת קיום החינוך הדתי ומוסדות התורה. על משפט התורה כתב:

כמעט שלא היה יכול לעלות על הדעת של שום יהודי דתי, שהמדינה היהודית תעזוב מקור חיים, את תורתנו הקדושה, לחצוב לה בורות נשברים, לסגל לה חוקים ומשפטים של עם אחר, הלא זו הייתה מהפכה איומה בפנים, וחילול ה' נורא מבחוק, וזה היה בבחינת נתינת גט כריתות ח"ו, לתורת ישראל, כסבורים היינו שתיכף להכרזת המדינה, הגורמים הקובעים בשטח זה, יהיו נמלכים מיד בסמכות התורה בארץ, כדת מה לעשות?!

יש לשים לב שהרב הרצוג ודומיו סברו שלפני שתוכרז הקמת המדינה, קברניטי המדינה שבדרך ימְלְכוּ באשר לסמכות התורה, כדת מה לעשות לגבי מהות המשפט של מדינת ישראל, אך דבר זה לא קרה. הרב הרצוג ראה באימוץ משפטי הגויים מצד מדינת ישראל **פגיעה בביטחון הלאומי ופגיעה בהגנה נגד התבוללות העם**. וזו לשונו:

3. פורסם בשנית בספרו 'החוקה לישראל על פי התורה', כרך א' עמ' 210.

ואפילו היה המשפט הנידון כולו נאה, כולו יאה, מהבחינה היוריספרודנציית הכללית, **הרי זה חוק ומשפט גויי, וכבר הגאון הלאומי צריך היה לעמוד כתריס בפני ההתבוללות הסיטונית הזאת**, בפני החיקוי והמשפיל הזה ברקע של ישראל. הלא רעדה תאחזנו. כל בר בי רב יודע כמה הרעישו אבות העולם העליון, בתנאים ועד לאחרוני הפוסקים, **על ההתדיינות בערכאות של גויים**, ומה גדול החילול כשמדינת ישראל מנסחת לה ספר חוק ומשפט משל הגויים.

הנה כי כן הרב הרצוג התייחס לרשות השיפוטית האזרחית של מדינת ישראל כאל **ערכאות של גויים**, שאסור להתדיין בפניהן, והוא קבע שאימוץ משפטי הגויים כמשפט הרשמי של מדינת ישראל, מדינת העם היהודי, הוא מרשם להתבוללות. יש לציין שלדעת פרופ' אליאב שוחטמן,⁴ הרב הרצוג לא התייחס לשופטים יהודים במדינת ישראל כאל ערכאות של גויים. אולם רוב מניין ורוב בניין של רבני ישראל מתייחסים לבתי המשפט בישראל כאל ערכאות של גויים, לרבות רבני הציונות הדתית, כמו הרב ישראל ז"ל, ויב"א הרב יעקב אריאל,⁵ מבלי שחילקו בין יחסם לערכאות לבין יחסם לשופטים ששופטים בערכאות, וכפי שהרב הרצוג סתם דבריו ולא חילק. מן הראוי לציין גם את דבריו התקיפים של הרב עובדיה יוסף ז"ל, **שהיה רב ראשי לישראל**, נגד ההתדיינות בבתי משפט כללי של מדינת ישראל. הוא קבע באופן נחרץ שהמתדיינים בבתי המשפט במדינת ישראל, אע"פ שיושבים בהם שופטים יהודים, עוברים על איסור חמור להתדיין בערכאות של גויים, וכך כתב:⁶

ולא אכחד כי שמעתי **דיבת רבים התועים מדרך השכל**, המתחכמים לומר שמכיון שכעת השופטים היהודים והממשלה העניקה להם סמכות לדון ולשפוט בדיני ממונות וירושות, דינא דמלכותא דינא, וחושבים שהותרה הרצועה להתדיין בפניהם. **אולם הבל יפצה פיהם**. ולו חכמו ישכילו זאת, **שאדרבה היא הנותנת לחומרת הדבר**, שהואיל והשופטים יהודים הם, ומושבעים מהר סיני לדון על פי התורה (**אם בכלל ראויים הם לדון ולשפוט**), ואילו הם עזבו מקור מים חיים, התלמוד והפוסקים לחצוב להם בורות נשברים, אשר לא ינבטו המים, ודנים על פי חוקות הגויים ושופטיהם, וספרי החוקים שלהם, **הרי המכשלה גדולה שבעתיים מאשר להתדיין בפני שופטים גויים**, אשר לא נצטוו לעולם לדון על פי התורה שלנו.

אומנם ידעתי גם ידעתי על ניסיונותיהם של רבים וטובים למזער את חומרת האיסור, וכן שבפועל נעשים ניסיונות מצד רבנים ודיינים להחיל במידה מסוימת חוקים מסוימים של המדינה, מכוח 'דינא דמלכותא דינא', או מכוח מנהג המדינה, ועוד. אבל עלינו לדעת שדברים אלה הם הכרח לא יגונה, בגלל המציאות המורכבת שאנו חיים בה, ואין אנו

4. אליאב שוחטמן, 'מעמד ההלכתי של בתי המשפט במדינת ישראל', תחומין יג, 337-370.

5. עיין מאמרו של הרב יעקב אריאל, 'המשפט במדינת ישראל ואיסור ערכאות', תחומין א, עמ' 319-328.

6. שו"ת יחוה דעת, ח"ד, סי' סה, עמ' שיב בהערה.

רשאים להתעלם מן האמת, כפי שהיא באה לידי ביטוי בדברים החמורים של הרב הרצוג ושל הרב עובדיה יוסף, כנגד מערכת המשפט של המדינה. דבריהם עוצמתיים והם משפיעים על היחס השלילי של רבני ישראל כלפי בית המשפט העליון בישראל, במיוחד שלצערנו ניתן לומר על דרך ההגזמה שאין רגע בלי פגע בכרסום שבית המשפט העליון מכרסם בזהות היהודית של העם ושל המדינה, וכדלקמן.

ג. בית המשפט העליון מכרסם בזהות היהודית

כבר ראינו לעיל את חמש הדרישות שדרש הרב הרצוג כדי לשמור על הזהות היהודית של העם והמדינה, ובכולן ביה"מ העליון מכרסם.

1. שמירת שבת

ביהמ"ש בפסיקותיו פוגע בשיטתיות בשמירת שבת בפרהסיה הישראלית, לדוגמה בעניין פתיחת מרכולים בשבת בת"א, בג"צ. 6355/14

2. שמירת הכשרות

יש לציין שדווקא בתחום הכשרות גיבה בית המשפט העליון לא אחת את הרה"ר כקובעת בענייני כשרות המזון בישראל, אולם לאחרונה הוא פרץ פרצה חמורה בתחום הכשרות. בג"ץ קבע שגם מסעדה שלא קיבלה הכשר מהרבנות רשאית לציין בכתב את רמת הכשרות שעליה מקפידים בה, אך ייאסר על בעליה להציג תעודת כשרות חילופית. ביהמ"ש שדן בדבר היה בראשות הנשיאה הגב' נאור, וברוב של חמישה שופטים הכריעו כאמור. **שני השופטים הדתיים שישבו בהרכב, רובינשטיין וסולברג, התנגדו והיו בדעת מיעוט.** אין ספק שאם עד כה חוק האונאה בכשרות הבטיח כשרות אמיתית, בפיקוח הרבנות, עתה בתי אוכל יצהירו בכתב על רמת הכשרות בהם ויפקחו עליהם גורמים פרטיים שונים, שאין ערובה שהם יודעים דיני כשרות או שהם נאמנים לדיני הכשרות. המון העם אינו בר הכי לדקדק בין תעודות כשרות רשמית ובין מצג כתוב על רמת הכשרות במקום.

3. משפט התורה

נעשה ניסיון להטמיע את המשפט העברי במשפט של המדינה. לצורך זה נחקק חוק יסודות המשפט, ובסעיף 1 נאמר:

ראה בית המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה, ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה, או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל.

לימים הגיע לבית המשפט המחוזי בירושלים, ולאחר מכן לביהמ"ש העליון, סכסוך בעניין פרשנות חוק השבת אבדה לפי המשפט העברי. התובע מר הנדלס מצא ניירות ערך בבנק, ורצה שהוא כמוצא האבדה יטפל במצוות השבת ניירות הערך שמצא בבנק. ביהמ"ש המחוזי בירושלים נעתר לבקשתו, תוך שהוא הסתייע במשפט העברי כדי לפרש

את חוק השבת אבדה. ואולם ביהמ"ש העליון, בראשות הנשיא השופט ברק, דחה ברוב קולות את הכרעת ביהמ"ש המחוזי. השופט אלון ז"ל, חבר בית המשפט העליון, המשינה לנשיא, נשאר בדעת מיעוט, אף שהוא טען שחוק השבת אבדה נחקק בהשפעת המשפט העברי, ושלכן יש להסתייע במשפט העברי כדי לפרשו. לעומתו השופט ברק קבע:⁷ אין זה נכון מבחינה פורמאלית, ואין זה רצוי מבחינה מהותית, להעמיד את המשפט העברי כמקור פרשני מחייב (= ההדגשה שלי).

כמו כן בפהס"ד קניג נ' כהן, התגלעה מחלוקת בין השופט אלון, שניסה לעשות שימוש פרשני במשפט העברי, לבין השופט ברק. השופט ברק התנגד, וכך קבע:

ראוי ורצוי לו למשפט העברי אשר בהשראתו נחקקה הוראת חוק, כי יהווה מקור להשראה פרשנית כלומר להרחבת האופק ושדה הראייה הפרשניים ולהרחבתם, ובכך ליצירת עומק נוסף ליצירה הפרשנית. אך ההכרעה בין האפשרויות השונות היא הכרעה שלנו, בלא כבלים משפטיים חיצוניים, ובלא בחירה או ראשוניות אחרת, תהא יקרה לנו ככל שתהיה (ההדגשות שלי, ר"ע).

הנה כי כן השופט ברק, שייצג את עמדת הרוב, חסם חסימה מעשית אפשרות מעטה של הטמעת המשפט העברי במשפט המדינה. מהלך זה הגביר את הניכור למערכת המשפט של המדינה מצד רבני ישראל, ואפילו מצד הממלכתיים שבהם.⁸ יש לציין שנעשה מאמץ לתיקון מציאות עגומה זו. לאחרונה, בשנת 2018, הוכנס תיקון בסעיף 1 לחוק יסודות המשפט בזו הלשון:

ראה בית המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה, ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה, או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק והיושר והשלום של המשפט העברי, ומורשת ישראל (= ההדגשה שלי, ר"ע).

כיצד תיקון זה ישפיע? ימים ידברו.

זאת ועוד, שופטת ביהמ"ש העליון הגב' פרוקצ'יה חיוותה דעתה שאין לבתי הדין הרבניים האזוריים רשות לדון בדיני ממונות. מאז נשללה מהם סמכות זו, אף שמאז ומתמיד, במשך שנים רבות, עד לחוות דעתה, בתי הדין הרבניים דנו בדיני ממונות,⁹ ובכך ביהמ"ש העליון פגע ביישוב משפט התורה במדינת ישראל.

7. עיין הנדלס נ' קופת עם.

8. בעניין חוק יסודות המשפט, עיין בשנתון המשפט העברי יג, במאמרו של השופט ברק, 'חוק יסודות המשפט ומורשת ישראל', עמ' 265, ובמאמרו של פרופ' שוחטמן על ההיקש בדרך פסיקה במשפט העברי, ובזיקה לחוק יסודות המשפט התש"ם, 1980, שנתפרסם שם, עמ' 307. וכן במאמרו של השופט שמואל שילה, על חוק יסודות המשפט - הערות והארות, שנתון המשפט העברי טז-יז, תש"ן-תשנ"א, עמ' 351.

9. בג"ץ 8638/03 סימה אמיר נ' ביה"ד הרבני הגדול בירושלים. עיין בהרחבה בנושא זה בספרו של פרופ' אליאב שוחטמן, סדר הדין בבית הדין הרבני, כרך ג, עמ' 1479-1491.

4. נישואין וגירושין בין יהודים רק לפי דין תורה

כידוע, החוק במדינת ישראל קובע שהנישואין והגירושין בין יהודים יהיו לפי **דין תורה**. למרות זאת הורה בית המשפט העליון לבית הדין הרבני לדון שלא לפי דין תורה בעניין מסוים, והוא עשה זאת בשבתו כערכאה לעניינים חוקתיים, סמכות שנטל לעצמו, ולא ניתנה לו עפ"י חוק.

ביהמ"ש העליון בשבתו כבג"ץ עסק בתיק 6650/04 בערעור של אישה אשר חויבה מטעם ביה"ד הרבני לקבל גט מבעלה, לאחר שבעלה ראה אותה במקלט של ביתם המשותף בעת בגידתה ממש, וצילם אותה ע"י שני בלשים שנלוו אליו. ביה"ד הרבני בנתניה וביה"ד הרבני הגדול לערעורים חייבו אותה לקבל גט מבעלה, כי היא נאסרה על בעלה, משום שהוא ראה אותה מנאפת, כך לפי ההלכה. בא כוח האישה טען שהראיות בלתי קבילות, בגלל הפגיעה בפרטיות האישה, לפי סעיף 32 לחוק הגנת הפרטיות התשל"א 1981. את פסה"ד של ביה"ד הרבני הגדול כתב הרב דיכובסקי, אשר הוא נוטה להכיל את עמדת בית המשפט העליון. ואף שכתוב בחוק להגנת הפרטיות **ביהמ"ש** ולא כתוב **ביה"ד**, הרב דיכובסקי אימץ את חוק הפרטיות, וראה בו כמתייחס גם לביה"ד. ובכל זאת קבע הרב דיכובסקי שבמקרה הנדון לפי ההלכה האישה נאסרה על בעלה, משום שהוא ראה אותה מנאפת. ואשר לפגיעה בפרטיותה, הרב דיכובסקי סבר שמדובר בבני זוג נשואים, שמחויבים זה לזה בנאמנותם, וגדרי הפרטיות של כל אחד מהם בינם לבין עצמם, במיוחד כשהם פוגעים בנאמנות ההדדית, הם שונים. כמו כן קבע שמדובר בבית שהוא גם ביתו של הבעל, ושמדובר במרתף ולא בחדר שינה או באמבטיה. בכל זאת השופט ברק דחה טיעונים אלו, וראה בצילום האישה באותן נסיבות פגיעה בפרטיותה, ופסל את הראיות, ולא התחשב ביתר הנימוקים שהרב דיכובסקי נימק, אף שהיה עליו להעריך את העובדה שרב דיין בביה"ד הגדול כמו הרב דיכובסקי יוצר גשר בין ביה"ד הרבני לבית המשפט העליון, מתייחס בכבוד לחוק המדינה ובודק את אותו חוק לפי נתוני המקרה שהוא דן בו.

על המשמעות של פס"ד זה של השופט ברק, כתב פרופ' נחום רקובר,¹⁰ וציין בסוף דבר: **פסק דינו של בית המשפט העליון יש לו תוצאות מרחיקות לכת בשאלת תחולת חוקי הכנסת על בתי הדין הרבניים, וכפיפותם של הדיינים לחוקי היסוד שהם "עקרונות היסוד של המשפט הישראלי", הייתכן שכפיפות זו תחייב את הדיינים לפסוק בהתאם לעקרונות יסוד אלו, גם כאשר יישומם סותר את דין התורה?! יש להניח שקביעתו של בית המשפט העליון, היקפה ותוצאותיה, עוד יזכו לדיון ולתגובות הן מבחינת נכונותה המשפטית, הן מצד דייני בתי הדין הרבניים (ההדגשות שלי, ר"ע).**

יש לציין שלפי החוק, ביה"ד העליון אינו מתפקד כערכאת ערעור על פסיקות בתי הדין הרבניים, אלא רק בשבתו כבג"ץ, רק כדי לבדוק אם ביה"ד חרג מסמכותו, או אם הוא פגע בעיקרי הצדק הטבעי. במקרה הנדון ישב ביהמ"ש העליון כבי"ד לעניין חוקה,

10. רקובר, 'קבילות ראייה שהושגה תוך פגיעה בפרטיות', פרשת בלק, תשס"ו, גיליון מס' 255.

סמכות שהחוק לא היקנה לו, אלא הוא נטל סמכות זו לעצמו, וביטל פס"ד של ביה"ד הרבני, שניתן בדין גם לפי ההלכה וגם לפי החוק. פסיקה זו של ביהמ"ש העליון כבי"ד לחוקה היא תמרור אזהרה לכל הפסיקות ההלכתיות של בתי הדין הרבניים, שלפי דעת שופטי ביהמ"ש העליון אינן חוקתיות. הנה כי כן גם האי הקטן של המשפט העברי שקיים במדינת ישראל, והוא שלפי החוק, בדיני נישואין וגירושין דנים לפי דין תורה, ילך וייכבש ע"י בית המשפט העליון. על כל פנים, זוהי תחושתם של רבני ישראל - שמשפט התורה במדינת ישראל מאוים ונרדף, ושיש סכנה לזהות היהודית של עמנו ושל מדינתנו בכל התערבות ביהמ"ש העליון, גם בדין המהותי של התורה בענייני גירושין. נוסף דוגמה מתחום הנישואין. ביהמ"ש העליון פותח פתחים להכרה בזוגיות של חד-מיניים, בניגוד להלכה, ופוגע קשות בגישה ההלכתית שהיא הבסיס לעניין התא המשפחתי.

בתיק 3045/05, בדיון שנערך בי"ד חשוון התשס"ו, 16.11.2005, בשבתו כבג"ץ, ביהמ"ש העליון בראשותו של הנשיא בדימוס ברק נעתר ברוב קולות לעתירותיהם של חמישה זוגות חד-מיניים, תושבי ישראל, אשר ערכו טקס נישואין אזרחי בחו"ל, טקס מוכר באותה מדינה. ביהמ"ש העליון חייב את פקיד מרשם האוכלוסין לרושםם כבני זוג, תוך שהוא מסתמך על הלכה ישנה מאוד של ביהמ"ש העליון, 'הלכת פונק שלזינגר', אשר קבעה שפקיד מרשם האוכלוסין ממלא תפקיד סטטיסטי, ולפיה חייבו אז את פקיד מרשם האוכלוסין לרשום כיהודים עותרים שעברו גיר רפורמי או קונסרבטיבי (בארץ או בקהילה יהודית מחוץ לישראל). אותה החלטה התקבלה ברוב קולות, **בניגוד לדעתם של השופטים הדתיים אנגלרד וטירקל**, וגם הלכה זו בעניין רישום החד-מיניים **נעשתה בניגוד לדעתו של השופט הדתי רובינשטיין**. כך יוצא אפוא שביהמ"ש פתח פתח לזליגת גיורים שאינם מוכרים מטעם הרבנות הראשית לישראל והכרה בהם כגיורים הלכתיים, וכן להכרה בתא משפחתי של חד-מיניים, שהוא מנוגד להלכה.

5. הבטחת קיום החינוך הדתי ומוסדות תורה

בשל קוצר היריעה לא נתייחס לעניין חשוב זה, אך נציין שגם בלי להתייחס לחינוך הדתי, הרי די בכך שהחינוך הממלכתי, שהוא הרוב המכריע במדינת ישראל, אינו מחנך לזהות יהודית, אלא לזהות ישראלית, אוניברסלית, דבר שמרסק את הזהות היהודית של עמנו ואת הזהות היהודית של מדינת ישראל. על כל פנים מסקירתנו זו ראינו שזעקתו הגדולה של הרב הרצוג, בדבר הסכנה להתבוללות במדינת ישראל, היא זעקה אמיתית, ורבני ישראל בכלל והרבנות הראשית בפרט מודאגים מסכנה זו של שינוי הזהות היהודית-היהדותית שעל פי ההלכה.

ד. ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים

אכן קיים מתח עצום בין הרה"ר לישראל, או אפילו בין כלל רבני ישראל לבין בית המשפט העליון. מתח זה, ככל שיתעצם, יסכן את אחדותנו, דתיים ולא דתיים. לכן עלינו

לזכור שהמתח הזה הוא מתח בין **אחים**, שהרי כולנו יהודים, דתיים ולא דתיים, וכולנו רואים במדינת ישראל מדינת העם היהודי. אלא שיש פער עצום בין תפישת העולם של הדתיים ובין תפישת עולמם של החילוניים, ומתקיים בנו הכתוב: 'זיתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי'.

האח הלא דתי מקדש את **העשייה**, ודוחק לקרן זוית את העניין האמוני והדתי, והאח הדתי מקדש את **הדת והאמונה**, ובשל הגלות המתמשכת יש והוא הזניח את **העשייה**. רק חלק מהציבור הדתי במדינה שותף פעיל **בעשייה**, בכל הקשור למדינת ישראל כמדינה. ברור שמדינת ישראל לא תוכל **להתקיים** בלי **עשייה** ובלי **אמונה** ודת, כי אין אומתנו אומה אלא בתורתיה, שאם לא כן אנו ככל הגויים, ואין מדינת ישראל מדינה יהודית בלי המשפט היהודי שלה. אלא שיש חובה לקרב בין הכוחות הללו, ואז יהיו **לאחד**. לצורך זה, צו השעה להציג משפט תורה מתקדם, מעשי ורלבנטי למציאות חיינו המודרנית. זה לא ייעשה רק ע"י מחקרים, אלא גם ובעיקר ע"י יישום המשפט העברי הלכה למעשה, בבתי דין לדיני ממונות לציבור שמעוניין בבתי דין אלו. ויש צורך לקרב בין **האישים**, השופטים והרבנים, ולכן יש חשיבות ליצירת מפגשים וסדנאות בין הרה"ר לישראל ובין שופטי בית המשפט העליון. פעילות כזו תצמצם את הפערים. אמרו חז"ל בפתחתא דאיכה רבתי:

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא, אמרי, כתיב (ירמיה טז), ואותי עזבו, ואת תורת שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה [בלימוד התורה], **המאור שבה היה מחזירן למוטב**.

חובתנו לסלק את הבורות, את הניכור ואת הדעות הקדומות שיש לחברה היהודית החילונית על התורה ועל המשפט העברי. אין ספק שבדרך זו נציל את חזון התקומה של עמנו, ומדינת ישראל תהיה מדינת עם ישראל, מדינת העם היהודי.

סיכום

אכן, מתח עצום קיים בין הרה"ר לבית המשפט העליון. הרה"ר רואה בבית המשפט העליון מוסד שמכרסם בזהות היהודית של עמנו ושל מדינתנו, ואף שהרה"ר בעל כורחה מצייתת לבית המשפט העליון, אם לא יסולקו גורמי המתח, הרי שביום מן הימים תהיה הפרדה בין דת ומדינה ועמנו יתפלג לדתיים ולא דתיים. אבל צו השעה לקרב ולהתקרב. על רבני ישראל מוטלת החובה להתקרב לעולמם של השופטים, אבל בהערכה ובכבוד, ולהנחיל להם את תורת ישראל בכלל ואת משפט התורה בפרט באופן מושכל ומעשי, כי הנביא יחזקאל ניבא שמלכות ישראל ומלכות יהודה עתידים להתאחד סביב תורת ה'. אז ורק אז נזכה לגאולה השלמה.

